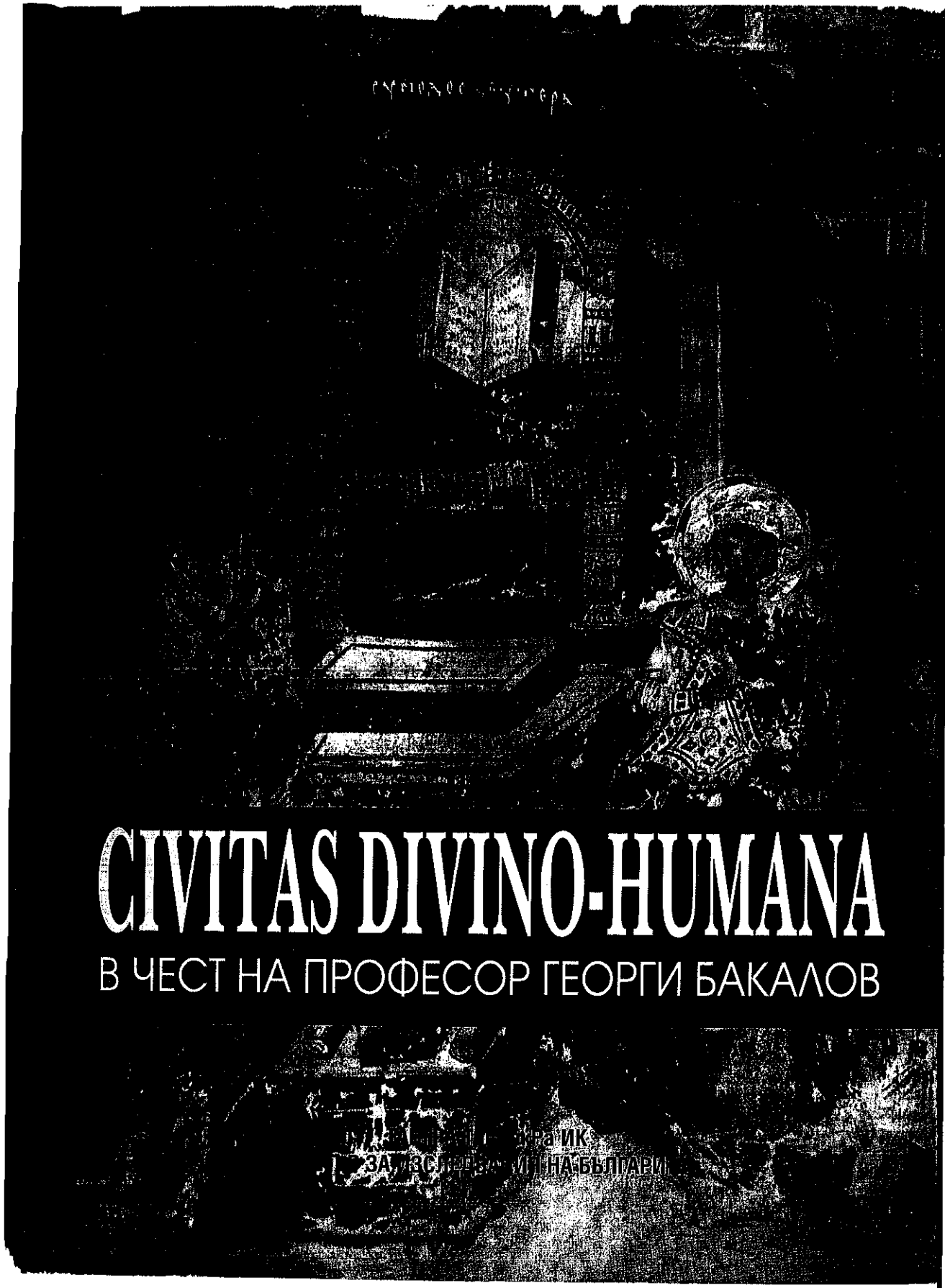

ИЗДАНИЕ НА
НАЦИОНАЛНА
АКАДЕМИЯ
НА БЪЛГАРИЯ

ISBN 954-9942-60-0

9 789549 942606

CIVITAS DIVINO-HUMANA

В ЧЕСТ НА ПРОФЕСОР ГЕОРГИ БАКАЛОВ

ИЗДАНИЕ НА НАЦИОНАЛНА АКАДЕМИЯ
НА БЪЛГАРИЯ
ЗА ВСЕЛЕНСКИ И НА БЪЛГАРИЯ

ИЗДАНИЕТО Е ПОДПОМОГНАТО ОТ
НАЦИОНАЛНИЯ ЦЕНТЪР ЗА КНИГАТА

CIVITAS DIVINO-HUMANA
В ЧЕСТ НА ПРОФЕСОР ГЕОРГИ БАКАЛОВ
Съставителство и научна редакция:
д-р Цветелин Степанов, д-р Веселина Вачкова

© ТАНГРА ТанНакРа
ЦЕНТЪР ЗА ИЗСЛЕДВАНИЯ НА БЪЛГАРИТЕ, 2004
ISBN 954-9942-60-0

Всячки права са запазени. Не е разрешено публикуването на части от книгата под каквато и да е форма – електронна, механична, фотокопирна, презапис или по друг начин – без изричното писмено разрешение на издателите.

CIVITAS DIVINO-HUMANA
IN HONOREM ANNORUM LX GEORGII BAKALOV

ЦЕНТЪР ЗА ИЗСЛЕДВАНИЯ НА БЪЛГАРИТЕ
ТАНГРА ТанНакРа ИК

**ВИЗАНТИЙСКИТЕ МИМОВЕ –
АСПЕКТИ В ОТНОШЕНИЕТО НА ЦЕНТРАЛНАТА ВЛАСТ
И ЦЪРКВА КЪМ ТЯХ
(КРАЯ НА IV – СРЕДАТА НА IX В.)**

Ангел Велинов, София

Въпросът за мимовете във Византия е свързан с въпроса за зрелищата в империята и като цяло в средновековния свят. В дълбоко религиозното и суеверно съзнание на човека от онази епоха светът представлявал борба на противоположни начала. Този начин на мислене оформял единна система от възгледи, приемащи формата на антиномия. Тезисът раждал антитезис, духовният химн – пародия, Бог – антихриста. Подобна схема на мислене несъмнено е била широко разпространена и сред византийците и зрелищата заемали важно място в нея. Така, независимо от отношението на църквата към тези прояви, в империята съществувало и друго, по-широко разпространено сред народа виждане по този въпрос.

Едно от малкото видове зрелища, характерни за античността и просъществували през цялата византийска история, били мимическите представления*. За разлика от гладиаторските борби и класическите театрални представления, този род спектакли не само оцелели, но и добили широка популярност в Източната Римска империя. Въпреки неблагоприятното отношение на църквата и действията на централната власт срещу подобни изяви, във Византия се съхранила приемствеността на площадното актьорство.

Враждебността на църквата към мимовете била обусловена от редица фактори, които се изразяват в отрицателно отношение към зрелищата и предизвиквания от тях смях. Всеки подобен род веселие бил обявен за действие, напълно противоречащо на благоразумието и благонравието. В тази насока Отците на църквата използвали някои пасажи от Библията, засягащи тези въпроси. Например: „Тъга

* Мимическите представления са наречени така по името на техните изпълнители мимовете. Думата „мим“ произхожда от старогръцката дума μῖμος със значение „актьор, комик, шегаджия, шут“. Представленията били наричани μῖμοσις – „подражаване, подражание, поетическо представяне“. Хора, играещи мимически представления, били наричани също λαυτοῦ-μῖμος – „представящ всичко с мимика“ (вж. Старогръцко-български речник, съст. М. Войнов и др., 1943: 513–514, 593).

е по-добро от смях; защото кога е печално лицето, сърцето става по-добро“ (Екл. 7:3); „На умните сърцето е в къща, дето плачат, а на безумните сърцето – в къща, дето се веселят“ (Екл. 7:4); „И при смях някога сърцето боли, и краят на радостта бива тъга“ (Притч. 14:13). От тази гледна точка апостолите и Отците на църквата порицавали лекомисленото празнословие и веселие и същевременно поощрявали „светата скръб“ като свръхземна реалност. Св. Киприан Картагенски още през III век сравнява зрелищата с идолослужението и говори срещу „безсрамните шегги“ на сцената [Св. Киприан, 1999: 380–381]. По този начин той прави крачка напред, като заклеява всякакъв вид игри не само защото предизвикват смях и разпуснатост, а и защото са крайна форма на развратеност и поквара, за което според него дори е срамно да се говори. Освен това посочва директна връзка между идолопоклонничеството и зрелищата.

Въпросът за зрелищата обаче бил свързан и с въпроса за подражанието. Религиозното изкуство също можело да бъде схващано като подражание и този факт пречел подражанието да бъде отхвърляно безусловно. Опит да обясни възникналото по този начин противоречие направил Василий Кесарийски (ок. 330–379). Той разграничил два вида подражание – подражание на добродетелите и подражание на „това, което играят на сцената“ [Памятники, 1968: 58–59]. При втория случай според него човек пламенно възхвалява добродетелите пред хората, а в душата си предпочита „целомъдрието на удоволствията“ и „справедливостта на изгодата“ [Памятники, 1968: 58]. Така постепенно темата за зрелищата навлизала в съчиненията на църковните Отци, които се стараели да изобличат всякакъв вид подобни изяви като идолопоклонничество, измама и разврат. Наистина все още немало остри изобличения и пламенни речи срещу такива представления, но утвърждаването на църковната власт и авторитет сред византийското общество вещаело именно такова развитие.

Един от най-непримиримите и последователни противници на зрелищата сред Отците на църквата бил св. Йоан Златоуст. Тук няма да се спираме подробно на обширните му речи по този въпрос, а само ще обобщим накратко онези пасажки, които се отнасят до мимовете. Възгледите му относно подобен род игри могат да бъдат сведени до няколко основни пункта:

1) Ако с устата на монаха говори Христос, то с езика на мима говори Сатаната [Йоан Златоуст, 1902: 675].

2) Способът за въздействие на мима върху зрителя – „подражанието“, е възпроизвеждане на живота в най-лошите му проявления [Йоан Златоуст, 1897: 318; Йоан Златоуст, 1902: 421].

3. Канতিকите в мимите – най-силната в емоционално отношение част от спектакъла – са музика на Сатаната [Йоан Златоуст, 1902: 30; Йоан Златоуст, 1904: 30; Йоан Златоуст, 1899: 770].

4) Мимовете предизвикват смях и веселост у зрителя. Очакването на това състояние възниква у зрителя дълго преди спектакъла, а самото състояние го прес-

ледва и след спектакъла, като по този начин насочва мислите му към светски удоволствия [Йоан Златоуст, 1902: 114].

Тези разсъждения на църковните Отци красноречиво показват ненавистта, с която те се отнасяли към мимовете и въобще към зрелищата. Отрицателното отношение на духовенството към зрелищата не можело да не намери отражение и в законодателните актове от ранновизантийския период. Разбира се, светската власт имала свои причини да налага ограничения на зрелищата, но натискът от страна на църквата вероятно оказал влияние.

Мерките, които светската власт взимала срещу мимовете, и неодобрението, което духовенството изпитвало срещу тях, показва, че представленията били широко разпространени и популярни във Византия. Задълбочаващата се християнизация на империята обаче не можела да не се отрази върху отношението на светската власт към зрелищата. Самите представления също променили своя характер през този период и добили форма, която била особено неприемлива за духовенството. Игрите ставали все по-ярки и зрелищни и все по-малко съдържателни. В театралните постановки зрителите придавали по-голямо значение на разкоша на декорите и външния вид на актьорите, отколкото на самата пиеса. Многообразието на театралните жанрове се свеждало до твърде грубата комедия – мима, и до съвсем нескромния балет – пантомимата [Култура Византии, 1988: 66].

Въпросът за мимовете е засегнат и в Теодосиевия кодекс, но въпреки налагането на някои ограничения, тези представления като цяло не се забраняват. В законодателния сборник се постановява, че портрети на актьори не могат да стоят редом с императорските изображения и че „никога след това не ще бъде позволено да се излагат портрети на непристойни хора на уважавани места“ [Cod. Theod. 15.7:12 – Theodosian Code, 1952: 434–435]. От някои текстове в този кодекс можем да заключим, че на мимовете се гледало като на „хора развратени и с покварени тела“. В тази връзка им били налагани ред забрани, отнасящи се до тяхното облекло и поведение.

Следващите по-сериозни мерки на централната власт срещу мимовете били взети по времето на император Юстиниан I (527–565). По негово настояване още при император Юстин I (518–527) били издадени разпоредби, според които браковете между мимове и обикновени граждани се наказвали [Reich, 1903: 314]. Самият Юстиниан също издава такива разпоредби. Например било забранено на вече сключил брак мим да се връща към старата си професия. Освен това дъщеря на жена-мим можела да се омъжи само след специално императорско разрешение [De Nuptiis I – Digesta, 1928: 63; вж. също Theocharidis, 1940: 108]. Освен това се посочвало, че всеки, който излезе на сцената, е с лоша репутация (infamus) [De Nuptiis I – Digesta, 1928: 65]. Въпреки враждебното на пръв поглед отношение към мимовете императорът на практика показал, че не е толкова отрицателно настроен към подобен род игри [Diehl, 1901: 439–467; Cottas, 1931: 42]. В неговите новели има сведения, че той сам организирал публични игри, наречени *θεατραλίαις* [Novellae, 1889: 480].

Все пак трябва да се има предвид, че като цяло управлението на император Юстиниан било насочено срещу символите на езическия свят. Показателно за политиката му е закриването на прочутата академия в Атина [вж. Cameron, 1985: 7–30]. Вероятно тези и някои други подобни действия на императора са накарали известния ретор Хорикий от Газа да напише своята реч в защита на мимове. Конкретният повод за декламирането на тази реч в театъра на Дионис в Газа вероятно била забраната на театралните представления от император Юстин I през 526 г. За тази забрана свидетелства Прокопий Кесарийски [Prokopii, 1906: 626; вж. също Reich, 1903: 684]. Макар че тази мярка била определена като временна, очевидно вече се прилагали все по-драстични мерки срещу такъв род зрелища. Вероятно една от целите на Хорикий била да се противопостави на тези тенденции. Речта на ретора от Газа е забележителна в няколко отношения. На първо място тя била последната от серията подобни речи на късноантичните езически автори. За разлика от много други произведения на Хорикий, тази реч се отличавала с опита за остра полемика с противниците на мимове. В хода на изложението си той отговаря на всяко от обвиненията на Йоан Златоуст. Според Хорикий мимическите игри били действия, изхождащи от Дионис и славеци Дионис – бога на веселието. Реторът от Газа изтъквал, че смехът различава хората от животните. По отношение на понятието „мимезис“ той застъпвал мнение, подобно на изказаното от Аристотел и други антични мислители, а именно, че „мимезисът“ е основа на всяко изкуство [Фрейберг, 1975: 323; вж. също и Choricii, 1929]. Този кратък преглед на речта на Хорикий показва, че езическите автори от тази епоха все още били готови да защитават своите позиции и убеждения. Неслучайно тази реч била създадена именно в Газа, където съществувала школа за мимически актьори. Елинските културни традиции били твърде силни в този град през VI в. и началото на VII в. [Фрейберг, 1975: с.319]. И през VII в. в Газа продължавала да съществува школа за мимове, които били изпращани в столицата и в други градове на империята [Cottas, 1931: 46].

Постепенното съсредоточаване на обществения живот в църквите естествено водело до струпването на големи маси хора във и около тях, особено на големите християнски празници. Тези празници обаче едва ли са се ограничавали само до изпълнението на определени обреди. Съществуват сведения, че именно такива места били използвани от мимове за разиграване на техните представления. Йоан Ефески (ок. 507–586/588) разказва една интересна история, в която самият той бил участник. В своя трактат, наречен „Животът на източните светци“, той разказва за това как в гр. Амида се появил юноша, облечен в дрехи на мим и съпровождан от девойка, облечена в дрехи на проститутка [John of Ephesus, 1926: 166–178]. От неговия разказ личи, че освен по улиците на града, те разигравали своите игри и буфонати и в двора на една от местните църкви.

В историята, която ни предава Йоан, има още един интересен момент, който свързва дейността на двамата мимове с темата за юродството във Византия. Когато ги проследил до тяхното убежище, Йоан видял как те дълго се молят, обърнати на

изток. Той бил удивен от разказа на мимове как един свят човек им разкрил пътя към „висшето съвършенство“ и ги убедил да напуснат домовете си. Когато обаче Йоан отказал да им се подиграва по време на техните представления в Амида, те напуснали града. Според някои учени в този случай става дума за юродство, което вероятно включвало издевателства над клириците в двора на църквата. По този начин в темата за юродството била вплетена и темата за богохулството [Иванов, 1994: 61]. Вероятно тук наистина става дума за форма на юродство, но двамата младежи се извявали пред тълпата именно като мимове или поне били приемани за такива. Хората им се подигравали, хулели ги и дори били обхванати от „страст към жената“, както личи от разказа на Йоан. В тази история се проявява и още един характерен елемент – свързването на мима с проститутката. По-нататък във византийската писмена традиция проститутката щяла да бъде смятана за неизменен спътник на мима [вж. Koukoulès, 1948: 117–162]. На хората с такива занимания, също както и на чужденци и еретици, винаги било гледано с подозрение и дори с отвращение. В житието на св. Андрей Юродиви се посочва, че светецът свързва дните на Апокалипсиса с изгонването на чужденците, еретиците и всички хора с непристойни занимания, в това число актьорите, от Константинопол [вж. Simeonova, 2000: 107].

Въпреки отношението на църквата към мимове обаче, техните представления се ползвали с голяма популярност не само сред миряните, но и сред монасите и свещениците. Още от IV в. има сведения, че монаси присъствали на такива представления. Ефрем Сирий например пише, че „смехът и увеселението разлагат душата на монаха“ [Даркевич, 1988: 188]. Това положение явно се запазило във Византия и през VII в. и част от духовенството наблюдавало с интерес сцени от този „лекомислен жанр“, за което свидетелстват някои канони на Трулския събор (691–692) [Rhalles–Potles, 1853: 424, 448]. Този събор бележел кулминацията на враждебното отношение на църквата към театъра. Това е първият събор, на който не се изпълнявали песнопения, тъй като църквата виждала в тях деяния на езическото изкуство [Cottas, 1931: 52–53]. Според 51-ви канон на събора директно се забраняват мимове и танците на сцената [Rhalles–Potles, 1853: 424], а според 71-ви канон съборът забранява като останки от езическото някои празници и ритуали, тъй като носенето на маски и облеклото им придава театрален характер [Rhalles–Potles, 1853: 448; вж. също Tinnefeld, 1974: 320–343].

Има няколко вероятни причини, поради които църквата вземала драстични мерки срещу театъра. Преди всичко влиянието на църквата сред византийското общество било достатъчно силно, за да може тя да си позволи такива действия. Освен това, както личи от разказа на Йоан Ефески, мимове нерядко използвали като места за своите представления дворовете на църквите. По този начин те не само дразнели духовенството, но и отклонявали общественото внимание от вярата. Вероятно поради тези съображения църквата предприела толкова крайни действия срещу мимове. Важно условие за успеха на тази църковна политика била и подкрепата на централната власт.

През VIII в. обаче положението се променило и императорите иконоборци открито започнали да покровителстват театъра, като виждали в него оръдие за борба с противниците си. Особено популярни по това време били сцените, осмиващи монаси и монахини [Cottas, 1931: 53–54]. По този начин театралните представления и мимовете били използвани за политически цели, срещу което византийското духовенство било безсилно. Едновременно с това самата църква се повлияла от театралните представления и все повече използвала сценични похвати в обредите си. През VIII и IX в. влиянието на пантомимата върху църковните служби продължавало да расте, особено по отношение на жестовете и маниера на говорене [Cottas, 1931: 53–54].

Сцените на клоунада във Византия през IX в. били използвани и за изобличаване на престъпници. Така например, по времето на император Теофил (829–842) с помощта на разиграна от двама мимове сцена на Хиподрома били изобличени кражбите на препозита Никифор. След като видял това представление, императорът заповядал да се проведе разследване и впоследствие виновникът бил екзекутиран [Guilland, 1966: 293].

Още едно интересно свидетелство от IX в. хвърля нова светлина върху отношението на византийските императори към играта и подражанието. Продължителят на Теофан разказва за неблагочестивите увеселения на император Михаил III (856–867). Според сведенията от хрониката императорът се угощавал в дома на бедна жена „в подражание на Христа Бога наш“ [Theoph. Cont., 1838: 199–200]. По-нататък авторът с възмущение говори за това как императорът е облякъл себе си и компанията си в свещенически дрехи и „светотатствено ги принуждавал да изпълняват свещените обреди“. Те пълнели църковните съдове с горчица и чушки и по този начин издевателствали над „непорочното тайнство“ [Theoph. Cont., 1838: 201].

Редица изследователи посочват карнавалния характер на увеселенията, които император Михаил III организирал. В действията на императора може да се види някакво представление в стила на мимическата игра [вж. Ljubarskij, 1987]. Някои учени дори посочват в действията на Михаил III проява на юродство, като обръщат внимание на споменаването на Христос от Продължителя на Теофан [Иванов, 1994: 82]*.

Независимо дали са тълкувани като близки до мимическото представление или до юродството, навсякъде в „неблагоприличните“ и „светотатствени“ прояви на императора личи елемент на подражание и вероятно добро познаване на мимическите игри. Най-малкото тези действия на Михаил III му спечелили лоша слава във византийската историческа традиция, като показали, че императорът никак не

* Понякога юродивият не може да бъде ясно разграничен от мима. За това говори фактът, че редица елементи от облеклото на мима били възприети от юродивите. Такива елементи били парцаливата дреха, бръснатата глава и шутовският калпак [вж. Иванов, 1994].

бил склонен да се съобразява с мнението на църквата по въпроса за подражанието и зрелищата.

Политиката на централната власт и църквата към мимовете във Византия следвала в определен смисъл развитието на византийското общество. Християнизацията на империята водела до все по-драстични мерки на държавата срещу мимовете. Тези мерки обаче били налагани постепенно и вероятно не били повлияни особено от отношението на църквата. Държавата имала свои основания за действия срещу подобен род изяви. Същевременно нейната позиция спрямо мимическите представления през разглеждания период не била еднозначна, за което говори толерирането на театъра от византийските императори през иконоборския период. Политическите съображения явно били решаващи в отношението на централната власт към мимовете.

Още през II в. някои от Отците на църквата изразили отрицателното си мнение за зрелищата, като през следващите векове това становище се запазило и дори засилило. Възгледи на църквата по въпроса били систематизирани и развити в най-голяма степен в творчеството на Йоан Златоуст. Причините за враждебността на църквата спрямо мимовете може да се търсят в няколко насоки. Мимическите представления отклонявали вниманието на вярващите от църквата и насочвали мислите им към светски удоволствия. Освен това мимовете нерядко се подигравали с клириците и разигравали своите представления в двора на църквите, което било твърде неприемливо за духовенството в империята.

Въпреки че иконоборските императори покровителствали театъра, като цяло може да се заключи, че централната власт се отнасяла положително към стремежите на църквата да забрани тези представления. Причините за подобна политика вероятно били както идеологически, така и финансови. Съвсем не бил без значение фактът, че забраната на езическата религия освободила част от градския бюджет и църквата поемала разходите по градските празници, които все повече се свеждали до християнски обреди. Църквата осигурявала и издръжката на редица институции (болници, сиропиталища и др.), така че централната власт имала интерес да я подкрепя [Jones, 1940: 393].

Въпреки всички мерки, които централната власт и църквата вземали срещу мимовете, мимическите представления се ползвали с широка популярност сред обикновените византийци. Съществуването на този род игри през цялата история на империята красноречиво говори за отношението на жителите на империята към тях. Така след VII в., ако не приемани безрезервно от централната власт и църква, византийските мимове поне срещали търпимост и постепенно се превърнали в елемент от византийската култура.

БИБЛИОГРАФИЯ

- Даркевич, 1988: Даркевич, В. Н. Народная культура средневековья, Москва.
Иванов, 1994: Иванов, С. Византийское юродство, Москва.

- Йоан Златоуст, 1897:** Йоан Златоуст. Творения, Т. 2, Санкт-Петербург.
- Йоан Златоуст, 1899:** Йоан Златоуст. Творения, Т. 4, Санкт-Петербург.
- Йоан Златоуст, 1902:** Йоан Златоуст. Творения, Т. 7, Санкт-Петербург.
- Йоан Златоуст, 1904:** Йоан Златоуст. Творения, Т. 9, Санкт-Петербург.
- Памятники, 1968:** Памятники византийской литературы IV–IX вв., Москва.
- Св. Киприан, 1999:** Св. Киприан Карфагенский. Творения, Москва.
- Фрейберг, 1975:** Фрейберг, Л. А. 'Апология мимов' Хорикия. – В: Античность и Византия, Москва.
- Cameron, 1985:** Cameron, A. Literature and Society in the Early Byzantine World. – In: The Last Days of the Academy of Athens, London.
- Choricii, 1929:** Choricii Gazaevi opera, rec. R. Foerster, ed. E. Richtsteig, Leipzig.
- Cottas, 1931:** Cottas, V. Le Théâtre à Byzance, Paris.
- Diehl, 1901:** Diehl, C. Justinien et la civilisation byzantine au VIe siècle, T. III, Paris.
- Digesta, 1928:** Digesta, Corpus Juris Civilis I, ed. Th. Mommsen, P. Krüger, Berlin.
- Guilland, 1966:** Guilland, R., Etudes sur l'Hippodrome de Byzance, VI: Les spectacles de l'Hippodrome. – Byzantinoslavica, 27/ 1966.
- John of Ephesus, 1926:** John of Ephesus, Lives of the Eastern Saints. – Patrologia Orientalis, 19/ 1926.
- Jones, 1940:** Jones, A. The Greek City (from Alexander to Justinian), Oxford.
- Koukoulès, 1948:** Koukoulès, Ph. Βυζαντινὸν βίος καὶ πολιτισμὸς, Т. II, Athènes.
- Ljubarskij, 1987:** Ljubarskij, J. N. Der Kaiser als Mime. – Jahrbuch der Österreichischen Byzantinistik, 1987.
- Novellae, 1889:** Imperator Justinian Novellae, ed. Z. Lingenthal, T. I, Leipzig.
- Procopii, 1906:** Procopii Caesariensis opera omnia, Vol. III, 1: Historia quae dicitur arcana ('Ανέκδοτα), ed. J. Haury, Leipzig.
- Reich, 1903:** Reich, H. Der Mimus, Bd.1., Berlin.
- Rhalles-Potles, 1853:** Σύνταγμα, ed. G. A. Rhalles, M. Potles, T. 2, Athenes.
- Simeonova, 2000:** Simeonova, L. Constantinopolitan Attitudes Toward Aliens and Minorities, 860s – 1020s. – Études balkaniques, 2000.
- Theocharidis, 1940:** Theocharidis, T. Beiträge zur Geschichte des byzantinischen Profantheaters im 4. und 5. Jahrhundert, hauptsächlich auf Grund der Predigten des Joannes Chrysostomos, Patriarchen von Konstantinopel, Diss., Thessaloniki.
- Theodosian Code, 1952:** The Theodosian Code, Princeton.
- Theoph. Cont., 1838:** Theophanes Continuatus, Ioannes Cameniata, Symeon Magister, Georgi Monachus, ed. I. Bekker, Bonn.
- Tinnefeld, 1974:** Tinnefeld, F., Zum profanen Mimos in Byzanz nach dem Verdikt des Trullanums (691). – Byzantina, 1974.

**ЕДИН ВИЗАНТИЙСКИ ДИПЛОМАТ НА ЗАПАД –
МАНУИЛ ХРИЗОЛОРАС**

Ивайла Попова, София

Хронология на дипломатическите мисии на Хризолорас

- 1394/1395 г. (1390/1391 г.) – Венеция
- 1397/1399 г. – Флоренция
- 1400/1403 г. – Милано, Павия
- 1404 г. – Венеция
- 1404 г. – Венеция
- 1407 г. – Венеция
- 1408 г. – Франция (Париж, Сен Дени)
- 1409 г. – Англия (Лондон, Солзбъри)
- 1410 г. – Испания, Арагон
- 1410/1416 г. – Папство (Болоня, Рим, Флоренция, Болоня)
- 1413 г. – Унгария
- 1414/1415 г. – Констанц

Една от изтъкнатите византийски личности в края на XIV и началото на XV в. е Мануил Хризолорас. Учен и дипломат, той прекарва последните 20–25 години от живота си почти изцяло на Запад, от една страна, преподавайки гръцки език и литература на италианските хуманисти, а от друга – изпълнявайки многобройни дипломатически мисии с цел осигуряване на финансова и военна помощ за империята и постигането на уния между Източната и Западната църква (разглеждана от европейските дворове като необходимо условие, за да получи Византия помощ срещу османците).

Няма данни за живота на Мануил Хризолорас преди първата му дипломатическа мисия във Венеция. Знае се само, че е роден към 1350 г. в знатна византийска фамилия. По майчина линия е племенник на Йоан Евдемон Палеолог, мезадзон на Константинопол (Cammelli, G. 1941; Thomson, I. 1966; Haynes, A. 1977). За принадлежността му към двора и за близките му приятелски отношения с император Мануил II Палеолог свидетелстват многобройните почетни мисии, които са му пове-